

Ю.А.Мицик (Київ)

V ДОВНАРІВСЬКІ ЧИТАННЯ

22–23 вересня 2005 р. у старовинній Речиці (Гомельська обл., Білорусь) під егідою Гомельського держуніверситету ім. Ф.Скорини та Інституту історії і культури східнослов'янських народів при Гомельському університеті відбулися V міжнародні наукові Довнарівські читання, присвячені пам'яті видатного білоруського історика Митрофана Володимировича Довнар-Запольського (1867–1934). Цього разу в них узяли участь понад 60 науковців із усіх наукових центрів Білорусі, а також з України, Росії, Польщі, Литви, Ізраїлю.

Роль М.Довнар-Запольського у розвитку білоруської історичної науки можна порівняти з тією роллю, що її відіграв у розвитку української історіографії Михайло Грушевський. Долі цих видатних учених багато в чому подібні, навіть і посмертні. Так, до останнього часу їхні імена були під фактичною забороною як “буржуазних націоналістів”, а творча спадщина – припадала пиллом. Природно, що в Білорусі з 1991 р. творчість М.В.Довнара-Запольського привертає особливу увагу і без перебільшення можна сказати, що Речицькі читання пам'яті цього історика концентрують нині найкращі сили дослідників його життя й діяльності. Оскільки М.Довнар-Запольський тривалий час був професором Київського університету, сформував тут власну історичну школу, звертався у своїй творчості до української історії, тому він відіграв важливу роль і в розвитку української історичної науки. Природно, що вітчизняні дослідники традиційно беруть активну участь у Речицьких читаннях. У першу чергу це стосується докторів історичних наук І.Б.Матяш (Український державний НДІ архівної справи та документознавства в Києві), І.В.Верби та В.І.Ульяновського (обидва – КНУ ім. Т.Г.Шевченка). Цього разу доповідь І.Б.Матяш була присвячена ролі М.Довнар-Запольського в налагодженні білорусько-українських дипломатичних контактів у часи УНР; а доповіді І.В.Верби, В.І.Ульяновського, також канд. іст. наук О.Трембицького – контактам між білоруським ученим та українськими істориками М.В.Стороженком, М.Оглоблиним, Є.Сіцінським. Аспірант Д.О.Карпусь (КНУ) представив доповідь, в якій підбивалися певні підсумки дослідження Київської історико-економічної школи М.В.Довнар-Запольського. Серед доповідей I секції (“Життя і наукова діяльність М.В.Довнар-Запольського”) особливе зацікавлення викликали доповіді канд. іст. наук *В.М.Лебедевої* (Гомель) “Білоруський компонент у формуванні світогляду М.В.Довнар-Запольського”, канд. іст. наук *А.Л.Киштимова* (Мінськ) “М.В.Довнар-Запольський, М.С.Грушевський і “Записки НТШ”, також виголошені д-ром. іст. наук *Г.В.Штиховим* (Мінськ) і *О.К.Кравцевичем* (Гродно) доповіді про оцінку білоруським ученим ролі князя Міндовга в утворенні Великого князівства Литовського і ролі польсько-литовських уній. *Д.Михалюк* (Польща) звернула увагу на створену вченим у 1919 р. карту Білоруської Народної Республіки.

Не менш важливим був доробок науковців, які працювали в II секції (“Речицька земля в часі та просторі”). Слід підкреслити, що цей регіон є прикордонним з Україною, і тому дослідники нерідко вивчали сюжетні української історії. На II секції виступила значна група етнографів та фольклористів, медієвістів, дослідників історії нової й новітньої доби. Так, д-р. іст. наук *Ю.А.Мицик* (Національний університет “Києво-Могилянська академія”) подав розгорнутий опис битви під Лоевом (1649 р.), в якій українські та білоруські повстанці під керівництвом наказного гетьмана Михайла Кричевського хоч і зазнали поразки, зате затримали ворога й дали змогу Богданові Хмельницького розгромити коронні війська під Зборовом. Канд. іст. наук *С.О.Чаропка* (Гомель) зупинився на подіях початкового етапу Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., що відбувалися в Речиці; аспірантка *І.Ю.Тарасенко* (Інститут української археографії та джерелознавства НАН України) розкрила значення свідчень польського хроніста С.Твардовського про події цієї війни на території Гомельщини. Дві доповіді представили чернігівські науковці: канд. іст. наук *І.В.Кондратьєв* (“Лоївське староство у 1589 – середині XVII ст.”), канд. іст. наук *О.Б.Коваленко* і канд. іст. наук *І.Є.Петрченко* (“Камеральний опис Речицької округи 1796 р. як історичне джерело”). Аспірантка *О.М.Ямкова* (КНУ) зупинилась на історіографічних аспектах дослідження творчості відомого українського та білоруського історика й правника XX ст. – Лева Окиншевича. Привернули значну увагу результати наукового пошуку *В.Ф.Голубєва* (Мінськ) (“Община в соціальному та господарчому житті населення Стрішенської волості Речицького повіту за інвентарними описами XVI–XVIII ст.”), канд. іст. наук *І.Ф.Кітурки* (Гродно) (“Речицький повіт у світлі люстрації 1789 р.”), а також науковців із Польщі, проф. *В.Резмера* (Торунь) і д-ра *О.Латишонка* (Білосток), котрі ґрунтовно висвітлили хід боїв за Речицю у 1920 р., які вели польські війська й частини С.Булак-Балаховича проти Червоної армії. Характерною особливістю V читань була збільшена кількість доповідей, зроблених молодими дослідниками, наприклад *Ю.О.Кобець* та *Є.В.Оружилу*, які доповіли про матеріали Речицького держархіву.

Робота V Довнарівських читань, як і чотирьох попередніх, була дуже плідною. Яскравим прикладом цього стала презентація документального видання, здійсненого під керівництвом В.М.Лебедевої: “Перапіска М.В.Доўнар-Запольскага з дзеячамі навукі Украіны (1893–1908 гг.)” (Гомель, 2005). У цій книзі вперше опублікована переважно в київських архівах кореспонденція білоруського вченого з М.С.Грушевським, В.Б.Антоновичем, В.С.Іконниковим,

М.Ф.Володимирським-Будановим, А.М.Лободою, А.І.Маркевичем, В.М.Перетцем та ін. Ця книга є якраз на часі, особливо враховуючи започатковане українськими науковцями видання спадщини М.С.Грушевського. Досягнені результати в галузі дослідження Речицького краю (батьківщини М.Довнар-Запольського) дають можливість у недалекому майбутті видати збірник джерел з історії цього регіону й створити узагальнюючу працю з історії Речицького краю від давніх часів до сьогодення. У Довнарівські читання є важливим свідченням взаємовигідних наукових контактів і співпраці між білоруськими та українськими науковцями.